

MỘT THẾ KỶ CHỢ ĐÔNG BA

Ai đã đọc thi ca xứ Huế hẳn đã thuộc câu:

*"Chợ Đông Ba đem ra ngoài gai
Cầu Trường Tiền đúc lại xi-moong"*

Thật vui sao, hai sự việc gửi gắm trong hai câu ca trên đến nay đã vừa tròn 100 năm. Núi Ngự sông Hương lại còn có dịp nói đến lịch sử ngôi chợ thân thương, gần gũi của mình.

Trước khi có chợ Đông Ba, bên ngoài cửa Chánh Đông (tức cửa Đông Ba theo cách gọi dân gian) dưới thời Gia Long có một cái chợ lớn mang tên "Qui giả thị". Tên cái chợ này đánh dấu sự kiện trở lại Phú Xuân của quan quân nhà Nguyễn. Thời Quang Toản loạn lạc, nhân dân chạy tứ tán, đến đầu triều Nguyễn thái bình, nhân dân trở lại từ khắp nơi. Qui Giả là ngôi chợ của những người trở về. Gần một thế kỷ sau, mùa hè năm 1885, Kinh đô thất thủ, chợ Qui Giả bị giặc Pháp đốt sạch. Đến năm 1887 vua Đồng Khánh cho xây lại chợ và đổi tên là Đông Ba. Đến năm 1899, trong công cuộc chỉnh trang đô thị theo phong cách phương Tây, vua Thành Thái cho đem "Đông Ba cho ra ngoài gai" (Chỗ bây giờ), đình chợ cũ trở thành trường Pháp Việt Đông Ba.

Chợ Đông Ba thời Thành Thái gồm có 4 dãy quán: trước, sau, phải, trái. Mặt trước một dãy 8 gian, mặt sau một dãy 12 gian, dãy phía tay phải 13 gian... đều lợp ngói, giữa chợ có một toà lầu vuông, ba tầng, tầng dưới có 4 bức tường, mỗi tường có 2 cửa, tầng trên 4 mặt đều có cửa, đều có mặt đồng hồ để điểm giờ khắc. trong chợ xây một giếng đá, có hệ thống máy giúp cho việc múc nước. Khi lấy nước dùng tay quay máy, tự nhiên, nước trong giếng tràn lên, phun ra. Đầu thế kỷ XX, chợ Đông Ba được tu sửa nhiều lần nhưng vẫn giữ cốt cách cũ. Đến năm 1967, chính quyền Sài Gòn cho triệt hạ chợ cũ và xây lại chợ mới. Công trình đang dang dở thì bị bom pháo Mỹ trong chiến dịch Huế Xuân 1968 bắn phá tan tành. Sau đó chính quyền Sài Gòn cho sửa chữa tạm để buôn bán. Đến năm 1987, chợ Đông Ba được đại trùng tu. ngoài lầu chuông ở trung tâm, chợ Đông Ba mới có 9 dãy nhà bao quanh cùng 4 khu hàng mới, như chợ cá, khu hàng tự sản, tự tiêu, khu hàng dịch vụ... với tổng diện tích mặt bằng xây dựng 15.597m². Ngoài ra ban quản lý chợ còn quản lý khu Hoa Viên Chương Dương, các bến bãi đỗ xe ô tô, xe lam, nơi giữ xe đạp, xe hon đa... nâng tổng diện tích mặt bằng thuộc chợ lên trên 47.614m², với 2543 hộ kinh doanh cố định, 141 lô bà, có từ 500-700 hộ buôn bán rong. Bình quân mỗi ngày có từ 5000 đến 7000 khách đến chợ. Vào những dịp lễ tết, chợ đông hơn, có trên 1,2 vạn người.

Nằm dọc theo bờ Bắc sông Hương, phía trước là đường Trần Hưng Đạo - Một trong những trục đường chính của thành phố Huế. Vị trí "trên bến, dưới thuyền, phố xá đông đúc" là điều kiện hết sức thuận lợi cho việc kinh doanh. Chợ Đông Ba cung cấp thực phẩm cho cung điện, nhà thương, đồn lính, ký túc xá các trường Quốc học, Đồng Khánh, Bình Linh, Thiên Hựu. Ngày nay chợ Đông Ba cũng là một trung tâm cung cấp những sơn hào hải vị cho các nhà hàng, khách sạn quốc tế, bán các món đặc sản Huế cho khách du lịch từ bốn bề năm châu đến tham quan di sản thế giới tại Huế.

Những tinh túy văn hoá vật chất của Thừa Thiên Huế còn giữ được cho đến nay đều có thể tìm thấy ở chợ Đông Ba: Nón lá Phủ Cam, dao kéo Hiền Lương, đồ kim hoàn Kế Môn, mè xứng Song Hỷ, dâu Truôi, chè Tuần, quýt Hương Cẩn, thanh trà Lại Bằng, sen khô hồ Tịnh, hàng mã hoa giấy làng Sinh v.v. Những ai muốn ăn đủ món Huế truyền thống và bình dân như: cơm hến, bún bò, bánh lá, chả tôm, bánh khoái, chè đậu ván v.v. đều phải đến chợ Đông Ba.

Ngày nay chợ Đông Ba giữ một vai trò quan trọng trong nền kinh tế thị trường, Ngoài nhiệm vụ cung cấp thực phẩm và hàng tiêu dùng cho thành phố, chợ Đông Ba còn là nơi tạo việc làm cho hàng ngàn người thất nghiệp và đóng vào ngân sách nhà nước mỗi năm hàng chục tỷ đồng tiền thuế. Chợ Đông Ba, cầu Trường Tiền, cùng với sông Hương là biểu tượng của xứ Huế thơ mộng, ngọt cả trăm năm nay. Niềm vui của chợ Đông Ba thượng thọ cũng là niềm vui của người dân đô thị Huế.